

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Administratie Humanistische Luisterkring, Oudegracht 152, Utrecht. Tel. (030) 10163
Postgiro 58. Abonnementsprijs f 5,50 per jaar. Buitenland f 7,— per jaar, voor
België f 6,—. Losse nummers f 0,25. Verschijnt wekelijks.

het 12000^e lid

en het eerste goud voor sjoukje dijkstra

Op de maandagmorgen volgende op de 2e februari, de dag waarop Sjoukje Dijkstra het eerste goud voor Nederland won, kwam de aanmelding binnen van het 12.000e lid van het Humanistisch Verbond. De gemeenschap Den Haag-Zuid stuurde het aanmeldingsformulier in. Waarom nu deze combinatie van feiten.

Om op Sjoukje terug te komen menen wij, hoewel wij geheel geen deskundigen zijn, te mogen opmerken, dat een bewonderenswaardige energie en doorzettingsvermogen haar op deze hoogte hebben gebracht. Een hoogte, dat geen hoger kent — en dat daarom het ideaal van velen en het droombeeld van miljoenen is. Zij zal er zich enorm veel voor hebben moeten ontfangen en dat met op-offering van veel genoegen hebben gedaan. Maar dank zij dit alles heeft zij bereikt wat haar voor ogen stond.

En nu het 12.000ste lid van het Humanistisch Verbond.

Wij weten, dat er ook in onze kring mensen zijn, die met ijver en toewijding hun taak binnen dit verbond verrichten. Deze mensen hebben dit Verbond een gezicht gegeven, een eigen plaats voor heel veel buitenkerkelijken en hebben jaar in, jaar uit gewerkt aan deze zaak.

Zij bereikten met elkaar nu het 12.000ste lid. Wij willen hier geen prestaties tegen elkaar afwegen. Dit is zinloos en bovendien onmo-

gelijk. Maar wel willen wij wijzen op een groot verschil.

Sjoukje staat op de hoogste top. Zij heeft bereikt, wat haar ideaal geweest moet zijn.

Het Humanistisch Verbond staat met zijn 18 levensjaren en zijn 12.000 leden nog maar aan het begin. Dat Verbond moet verder; zal telkens nieuwe mensen vragen om de taken te verrichten en telkens een nieuw beroep doen op eigen leden en buitenstaanders. Want met de 2.000.000 buitenkerkelijken is een aantal van 12.000 geen representatie voor dit volksdeel, ook niet als wij er rekening mee houden, dat slechts een deel van de 2.000.000 voor lidmaatschap in aanmerking komt. Bovendien is dit aantal onevenredig met de invloed van dit Verbond. Daardoor het telkens weerkerend misverstand. Een anecdoten bewijst dit. In Den Haag vroeg een andersdenkende aan een functionaris van het Humanistisch Verbond: „Hoeveel leden hebben jullie?” Hij antwoordde, waarheidsgetrouw, „bijna 12.000”. De ander knikte goedkeurend. „Dat is voor Den Haag niet slecht”, was zijn antwoord. Onze man was verbluft en wist op dat moment geen antwoord.

Maar dat zijn slechts momenten. Want wij weten, er is slechts één weg. Met allen, die mee willen werken, doorgaan — ook al lijkt het moeilijk. Wij zullen dan meer kunnen bereiken.

Wij hopen er op terug te komen als de 13.000e zich heeft gemeld.

hartelijk dank

aan al degenen, die hun abonnementsgeld van f 5,50 voor het Woord van de Week over 1964 reeds per giro hebben voldaan. En dit zijn er zeer veel.

Ook onze dank aan hen, die dit zeer binnenkort eveneens nog zullen doen en wel op postrekening 58, t.n.v. de Humanistische Luisterkring te Utrecht.

Als omschrijving: „W. v. d. W. 1964”. U bespaart ons hierdoor heel veel werk.

De ADMINISTRATIE.

LEVEN DE OUDERS VAN OT EN SIEN NOG?

Een kind van amper zeven jaar, dat enig zakgeld te besteden had, stapte de boekwinkel binnen en kocht zich een exemplaar bevattende de complete Pim en Mien-serie. Op de vraag: waarom? was het antwoord alleen dit: omdat ik van Sinterklaas al Ot en Sien gekregen heb.

En dan is het een zo schijnbare kleinigheid als deze die ons aan het denken zet. We komen tot de conclusie, dat het voor velen van ons, die dagelijks geconfronteerd worden met het kind en de wereld waarin het kind leeft, toch telkens opnieuw een verrassend gebeuren is, dat Ot en Sien, Pim en Mien stand weten te houden in de tijd waarin b.v. Pipo de Clown, Swiebertje en Paulus de Boskabouter vertrouwde figuren geworden zijn, geïntroduceerd bovendien door communicatiemiddelen als radio en vooral: televisie. Ik haast me te stellen — men kwetst zo gauw tegenwoordig — dat hier geen kwaad woord gezegd wil zijn ten opzichte van genoemde figuren, zeker niet over Paulus, wiens gevoelswereld eigenlijk verwant is aan die van Ot en Sien.

Waarom spreek ik van een verrassend gebeuren? Verrassend omdat de voorkeur van een kind voor iets, door ons volwassenen lang niet altijd na te gaan is en te begrijpen en onze uitleg van het geval hoeft heus niet te kloppen met de motieven die het kind tot zijn keuze brachten.

Verrassend echter in dit geval is, dat wat wij al tientallen jaren als een kinderboek bij uitstek beschouwen, ook door kinderen gezien en gevoeld wordt de ware kinderlectuur te zijn!

Een ander verrassend aspect van de zaak is dat veel lectuur voor kinderen zowel als voor volwassenen, geschreven in diezelfde tijd, namelijk omstreeks de eeuwwisseling, door de meesten als hopeloos vieux jeu wordt aangemerkt.

Ja we mogen het gerust een verrassend gebeuren noemen als men kan constateren dat de spontane zuiverheid van de kinderlijke keuze zich klaarblijkelijk toch richt tot datgene, waaraan het kind een onvergankelijke waarde meent te kunnen toekennen. Nu zijn er in de loop der jaren heus wel meer kinderboeken gebleken onveranderd te blijven voorkomen op de lijst van klassieke kinderlectuur, ik noem in dit verband terloops Dik Trom, Afkes tiental en Winnie de Poeh. Kinderklassieken die van vader op zoon, van moeder op dochter verslonden worden Toch is er naar mijn gevoel met Ot en Sien iets heel anders aan de hand. Of moet ik zeggen: hier is meer aan de hand Want het is wel merkwaardig dat, waar bijna elk Nederlands schoolkind nog altijd kennis maakt met Ot en Sien, veel kinderen er blijkbaar behoefte aan voelen in eigen omgeving de vertrouwde verhaaltjes over te lezen. Het kan zijn, omdat voor de meeste kinderen de Ot en Sienboekjes eigenlijk de eerste boeken zijn die het vlot lezen kan, nadat het zich de kunst van het lezen eigen heeft gemaakt. Lezen wordt dan een spel, later vaak een behoefte zelfs en het kind grijpt

naar Ot en Sien, omdat het lezen daarvan hem weinig technische moeilijkheden oplevert. Maar opnieuw: hier is meer aan de hand!

Als ik daareven sprak over de grote onvergankelijke waarde van de Ot en Sienleesboekjes, dan geloof ik dat die waarde hierin schuilt: Ot en Sien zijn kinderen levend in een veilige wereld waarin *liefde, rust, begrip* en *vertrouwen* heersen. Factoren waaraan het jonge kind een zo grote behoefte heeft, dat we gerust mogen stellen dat zonder deze een gelukkige jeugd en een goede begeleiding tot de volwassenheid niet mogelijk zijn.

Wie waren Ot en Sien in de dagen dat Lighthouse hen tezamen met Scheepstra gestalte gaf? Kinderen uit wat men zou kunnen aanduiden als de zeer kleine middenstand: geen weelde, maar zeker ook geen armoede. Ot's moeder moest de dubbeltjes wel omkeren Als het kersentijd is koopt zij — een grote verrassing — een half pondje. Grootmoeder heeft op haar verjaardag in de lente nog appeltjes zuinig weten te bewaren. Zij wonen in een eenvoudig huisje, maar ... Ot had een tuin, waarin hij met Sien hun kleine ontdekkingen deed. Het mag als bekend worden verondersteld dat Sien het buurmeisje is van Ot, en dat er over haar ouders weinig wordt gesproken. De moeder van Ot echter is degene die de centrale positie inneemt in het leven van Ot en Sien: de ideale moederfiguur, bij wie elk kind met zijn vreugden en verdrietigheden altijd weer terecht kan. Zij is alom aanwezig, ook al komt ze niet op elke bladzijf voor

Als ik de plaatjes bekijk — of het nu de allereerste serie illustratie betreft of de wat modernere versie van voor de oorlog — ze blijft vertederend deze vrouw met het grote schort aan. Ik denk dan aan een artikelje dat ik eens las van een journaliste, bekend in het cursiefjesgenre. Zij schreef over „de moeders die wij zijn, zo vlot en sportief in lange broek, zo gespannen bezig op de grote zuster van opgroeiende dochters te lijken dat we nauwelijks tijd over hebben om moeder te zijn ... Wij moeders van het platte vlak, die nooit een huilend kind de troost kunnen schenken, die uitgaat van het zitten op een brede schoot, wegschuilend tegen een warme moederborst”. Zo'n echte moeder is de moeder van Ot wel en in wezen is het die moeder aan wie elk kind, of het zich daar nu van bewust is of niet, behoefte heeft, doodgewoon omdat het in de rede van zijn kinderlijke natuur opgesloten ligt En hoe staat het met de vader

personalia

DOKIE ROETHOF-ENSING, geboren te Amsterdam. Thans werkzaam als onderwijzeres te Wassenaar. Verbleef van 1946 tot 1956 op Curaçao, zij werkte er als onderwijzeres aan de Shell-scholen, verzorgde jeugdprogramma's voor de Curaçaose Radio-omroep en was redactrice van het weekblad „Curaçao”.

een lezing voor de vara-microfoon van zondag 9 februari 1964

van Ot? Natuurlijk is hij iemand die overdag niet aanwezig is, maar 's avonds na het eten past deze vader in het vertrouwde beeld van de huiskamer, waar hij de krant leest, moeder een broek van Ot verstelt en Trui en Ot zich vermaken met een boekje of een spelletje. Ja, ook de vader van Ot is een vaste rustgevende factor in het geheel. Het hele gezin is opgebouwd uit samenbindende delen, die tezamen de veilige vesting vormen waarbinnen het jonge kind zich geborgen weet en van waaruit het de wereld daarbuiten geleidelijk aan verkennen en kennen leren zal.... Zó waren de ouders van Ot en Sien! Leven de ouders van Ot en Sien nog?

Leggen we de vraag uit als een speurtocht naar twee zeer oude mensjes dan kunnen we gevoeglijk aannemen, dat die reis geen resultaat zal opleveren. Lijthart heeft wel degelijk enkele kinderen model laten staan voor zijn Ot en Sienserie en van de lieve Sientje weet ik toevallig dat het een dame op rijpe leeftijd geworden is, die woont niet ver van Den Haag. Maar neen, zo'n speurtocht is de bedoeling niet.

Leven de ouders van Ot en Sien nog? wii zeggen: leven zúlke ouders nog? En bekijken we de vraag in het licht van deze snel veranderde en veranderende tijd, dan is het nog beter de vraag zó te stellen: is het wenselijk ouders te zijn als die van Ot en Sien? Het antwoord moet luiden: „neen”, maar een simpel vanzelfsprekend „neen” kan het toch niet zijn, het is een „neen” met vele reserves.... Laten we eens nagaan hoe het huis en de huiskamer van Ot en Sien er tegenwoordig uit zouden zien.

Ot woont nu wellicht in een flatgebouw, in de nieuwe wijken aan de rand van de stad, zo'n gigantische lucifersdoos, waarin tientallen gezinnen opeengepakt worden. Een flatgebouw met holle grijze trappenhuizen, waar het kind er voortdurend op bedacht moet zijn niet te vallen en — de burens niet te hinderen. Als er al een stukje groen in de buurt is, is dat op zijn best een gemeenschappelijke speelweide. Ot heeft zijn eigen tuintje niet meer, waarin hij een slak ontdekt, door een bij gestoken wordt en door een vlinder verrast. Hij gaat niet meer naar de kruidenier die hem kent, hij moet naar de zelfbedieningswinkel, waar hij in de rij bij de kassa verloren gaat. O, ja, het wordt zo gauw gezegd, het klinkt ook zo eenvoudig en we kunnen er schaamteloos troost uit putten; deze frase: „een kind kan zoveel hebben...”. Maar altijd als ik ze zie spelen op de traliebalcons, die als voederruiven buiten de flatgebouwen uitsteken denk ik: „we begaan een misdaad aan kinderen, die zo moeten opgroeien” en wie dit te sterk uitgedrukt vindt, kan misschien volstaan met: hier bewijzen we de jeugd geen weldaad mee.

En de huiskamer van Ot en Sien?, daar zal het televisietoestel een centrale plaats innemen en zodra we de beeldbuis in werking stellen, staan we de wereld daarbuiten toe de huiskamer binnen te komen en wordt er een bres geslagen in de veilige vertrouwde vesting van het gezin. Het kan gebeuren, zelfs betrekkelijk kort na elkaar, dat we Ot en Sien confronteren met een aardbevingsramp in Joegoslavië, een mijnramp in Duitsland en de moord op de president van een groot land. Zelfs al vermaakten Ot en Sien zich nog met een spelletje of een teekje, meen niet dat

beeld en geluid aan hen voorbij zijn gegaan! Dit vergt van het kind een andere levenshouding, een zich anders te weer stellen dan Ot en Sien vroeger hadden op te brengen. Dit vergt van de ouders een andere instelling ten aanzien van de opvoeding! Ervarend hoeveel sneller, maar vooral ook hoeveel feller, de jeugd met de wereld daarbuiten in contact wordt gebracht, zullen de ouders leren inzien dat de kinderen wapens in handen gegeven moeten worden, geestelijke weerbare wapens, waarmee zij zich verdedigen kunnen en staande kunnen houden.

En de school waar de Ot en Sien van vandaag heen zullen gaan? Toen de andere Ot zes jaar geworden was, stond het hoofd van de school bij de deur en „dag Ot” zei hij en de juffrouw van de eerste klas kende Ot ook, omdat zij al de juffrouw van Ot's zusje was geweest....

En thans? Hoewel de lagere scholen de gevolgen van de zg. naoorlogse geboortegolf te boven zijn, zijn er nog tal van scholen waar het leerlingenaantal per klas te hoog is en dat niet alleen. Het aantal leerlingen per school is vaak zo groot, dat het kind ook daar in de massa dreigt onder te gaan; van een individuele benadering kan vaak nog moeilijk sprake zijn onder de gegeven omstandigheden.

Zo zien we ze voor ons, de moderne Ot en Sien. Ze wonen in een flatgebouw temidden van tientallen andere gezinnen, niet meer in de eenvoudige eengezinswoning met tuin en....privacy!

Een gebouw in een zich snel uitbreidende grote stad, maar toch nog weer niet zo snel dat alle ouders van Ot en Sientjes aan een passende woning geholpen kunnen worden... In een stadswijk die maar weinig karakter bezit en waar alle intimiteit vreemd aan is... Ot en Sien op scholen in volle klassen, Ot en Sien in huiskamers waar de „wereld-daarbuiten” niet langer buitengesloten is, maar vrij spel heeft. Ot en Sien, die al vreemde landen bezoeken en op vakantie gaan naar Italië, Spanje en Oostenrijk. Men voelt de neiging in zich opkomen uit te roepen: „maar kunnen wij ze dit alles dan maar ongestraft aandoen?”

Niet ongestraft, tenzij we inzien dat opvoeden vooral is leiding geven, want dan begrijpen we dat leiding geven aan deze jeugd anders gericht moet zijn dan aan die van Ot en Sien. Levensomstandigheden en leeftempo zijn dermate gewijzigd, niet alleen voor ons zelf, maar ook voor de jeugd, en als wij niet oppassen mee te veranderen, blijken wij al snel hopeloos achterop te raken.

Daarom zien we, al in de vertrouwde omgeving van het gezin, dat toch altijd centrum en uitgangspunt blijven moet, er de noodzaak reeds van in, eerder dan met ons in onze jonge jaren het geval was allerlei dingen met de kinderen door te praten. Zoals ik al zei: we moeten het kind de wapens in handen geven, waarmee het zich te weer kan stellen. En even gevaarlijk in deze is een „te veel willen koesteren en beschermen” als een het kind „zo maar aan de wereld daarbuiten prijs geven” onder het motto: ze moeten het zelf maar uitzoeken, daar leren ze van....

Daarom ook kunnen we geen ouders van Ot en Sien meer zijn, want op de wijze van Ot en Sien gaat het niet meer. Dat zou juist het geven van die overmaat van bescherming

betekenen, die het kind weerloos maakt en ongeschikt om zich af te zetten tegen de omstandigheden, waarmee het buiten het gezin te maken krijgt.

Daarom ook zullen wij bewuster moeten leven dan de ouders van Ot en Sien.

Ot's vader kon zijn krantje in alle rust lezen, de vader van de Ot van nu zal de krant ook zó moeten lezen dat hij de vragen van Ot ten aanzien van brandende kwesties zal weten te beantwoorden. Zonder zich er al te snel van af te maken met een „daar ben je nog te klein voor”; als hij niet te klein is met bepaalde dingen geconfronteerd te worden, zal hij er ook niet te klein voor te zijn, ze — zij het op kinderlijk niveau — uitgelegd te krijgen.

Niet meer kan de moeder van Ot volstaan Ot de rust en beslotenheid van huiskamer en tuin te bieden, met als enig zelfstandig avontuur het halen van een pond suiker bij de kruidenier. Zij zal zich in de eerste plaats zelf aan het veranderende leven dienen aan te passen en als opvoedster van Ot en Sien hen al als kleuters leren, rekening te houden met de wereld daarbuiten. Zij zal van hen zelfstandig handelende en denkende kinderen moeten maken en hen heen helpen over gevoelens van bevreemding voor al wat nieuw is, over angst en levensschuwheid. Ze weerbaar maken, bestand tegen dit leven, waarin ze — het is even triest als belangrijk — een

nummer dreigen te worden, wanneer zij zich niet al jong van eigen kennis en kunnen bewust zijn. Laatst las ik in een krantenartikel de zin: „we maken er in Holland te veel individuen van”. Ik zou willen zeggen: „we kunnen er niet genoeg individuen van maken” in de zin van: kinderen met karakter en persoonlijkheid. Wat we niet moeten doen is er egoïsten van maken, eilandbewoners. Want datgene wat in een land van twaalf miljoen al klemmt, zal des te meer klemmen als — Ot en Sien volwassen geworden — met 20 miljoen te maken zullen krijgen. Bij de wapens die we Ot en Sien meegeven, oh, laat daar bij behoren: vriendelijkheid, zorg om een ander, rekening houden met een ander, want daar schort het nogal aan in onze snel veranderende tijd!

We hebben het zo druk dat we zelfs geen tijd meer hebben vriendelijk te zijn en om een ander te denken...

Leven de ouders van Ot en Sien nog? Neen, le roi est mort, maar ... ook hier: vive le roi! Laat Ot en Sien symbool blijven, symbool voor de levensbehoeften van het kind en daarom voor hem ook van zoveel waarde. Liefde, rust, begrip en vertrouwen horen ook in de wereld van de Ot en Sien van nu ... Daarom moeten we — om het modewoord te gebruiken — „ergens” nog de ouders van Ot en Sien blijven.

D. ROETHOF-ENSING

HET HUMANISTISCH BUREAU VOOR LEVENS- EN GEZINSMOEILIKHEDEN

Ik stel mij voor dat velen van U, de titel van mijn voordracht lezend of horend, zich hebben afgevraagd: wat zijn levens- en gezinsmoeilijkheden; wat voor bureaus bemoeien zich daarmee en waarom humanistische bureaus?

Op die, ik meen voor de hand liggende, vragen hoop ik U in de loop van mijn betoog een zo duidelijk mogelijk antwoord te geven.

In de eerste plaats: wat zijn levens- en gezinsmoeilijkheden? Als U er goed over nadenkt, gaat U er zeker al iets van aanvoelen. Het zal U duidelijk worden dat het niet om kleinigheden gaat. U voelt waarschijnlijk de zwaarte van de woorden wel en de ernst van de zaken. Ik neem zelfs aan, dat U wel één of meer voorbeelden kunt noemen van gezins- of levensmoeilijkheden. Alleen het geheel aan mogelijkheden te omschrijven vindt U moeilijk. Eerlijk gezegd, ik ook. En ik heb er nog wel bijna dagelijks mee te maken. De geladenheid van de termen geeft dus al aan dat het om ernstige dingen gaat, storingen in het verkeer zou men ze kunnen noemen, maar dan in het verkeer tussen mensen onderling, tussen man en vrouw, tussen ouders en kinderen. In het gezin dus. Maar ook in het verkeer naar buiten kunnen die storingen of kortsluitingen optreden. Er klopt dan iets niet met de intermenselijke relatie, er is geen normaal contact van mens tot mens.

Het is dus geen lichamelijke zaak, maar een geestelijke, vandaar dat de problemen van de levens- en gezinsmoeilijkheden problemen zijn van geestelijke gezondheid. En aangezien het hier niet alleen gaat om belangen van

afzonderlijke individuen maar van volken, spreken we van geestelijke volksgezondheid. Het is nog niet zo lang geleden dat men aan deze problemen geen aandacht besteedde. Als er in een huwelijk ernstige moeilijkheden kwamen, dan waren er twee mogelijkheden: elkaar verdragen of gaan scheiden. Welke gevolgen die oplossingen voor betrokkenen en voor de kinderen hadden, kon men niet goed overzien.

Nu is dit gelukkig wel het geval en is het mogelijk alle kanten van een conflict-situatie te belichten en diepgaand te bespreken. Als het om minder ernstige gevallen gaat, zal de goedgeschoolde maatschappelijk werker veel kunnen doen. Maar in ernstige gevallen, zoals b.v. bij een dreigende echtscheiding, is hulpverlening van meer gespecialiseerde deskundigheid vereist, is zelfs teamwork van verschillende deskundigen nodig. Zulk een hulpverlening nu krijgt men op een bureau voor levens- en gezinsmoeilijkheden.

Hoe zijn nu die bureaus ontstaan? Zoals het vaak gaat met zulk soort dingen. Er komt een moment waarop een bepaalde nood zo hoog stijgt, dat hij als het ware om een oplossing schreeuwt. Gelukkig zijn er dan altijd mensen bereid aan zo'n oplossing te gaan werken. Meestal aanvankelijk nog wat ondeskundig, maar toch van goede wille. Langzamerhand groeit dan het inzicht in de problematiek en ontstaat vakbekwaamheid en wetenschappelijke belangstelling. De goede wil, het zich verantwoordelijk weten, dienen maar aanwezig te blijven. Zij blijven onder alle omstandigheden de grote stimulans zon-

een lezing voor de avro-microfoon van dinsdag 4 februari 1964

der welke geen belangrijke zaken kunnen functioneren.

Ook de ontwikkeling van de bureaus voor levens- en gezinsmoeilijkheden is langs deze klassieke weg gegaan. Het ligt in de aard van de materie dat de drijvende krachten hun impulsen vanuit een levensbeschouwing ontvingen. Zeker in de tijd dat de hulp alleen vanuit een weldoordachte goede wil verleend werd, was levensbeschouwelijke fundering onmisbaar. Later, toen na wetenschappelijk werk zich een verantwoorde techniek ging ontwikkelen, een techniek die voor een groot deel los van de levensbeschouwing kwam te staan, ontstonden mogelijkheden tot interlevensbeschouwelijke samenwerking. Op enkele plaatsen werden dan ook z.g. algemene bureaus opgericht. Op het al of niet wenselijke van deze ontwikkeling zal ik thans niet ingaan.

Ik beperk mij tot weergave van de situatie van vandaag, waarbij het zo is, dat een net van bureaus op levensbeschouwelijke grondslag over ons land verspreid ligt, bureaus waarbij zowel de deskundigheid van het verbonden vakteam, tenminste bestaande uit p.s. werker, psychiater en geestelijke of geestelijk raadsman, tezamen met de op een bepaalde levensbeschouwing funderend bestuur, hun belangrijk werk doen.

En daarmee ben ik dan vanzelf gekomen bij de beantwoording van de vraag: waarom bureaus voor levens- en gezinsmoeilijkheden op humanistische grondslag. Gezien de ontwikkeling van het werk valt de vraag in twee delen uiteen:

1e. Waarom indertijd die bureaus opgericht, 2e. waarom met de huidige kennis van zaken de tot standkoming van nieuwe bureaus blijven bevorderen.

Wat het eerste punt betreft grijp ik terug op de grondgedachten van het moderne humanisme, waarbij ik U in dit verband zou willen verwijzen naar een serie artikelen die in de loop van 1963 zijn verschenen in Mens en Wereld, 14 daags orgaan van het Humanistisch Verbond. Ik doel hier op de reeks „Humanisme en seksualiteit” van Dr. J. P. van Praag, voorzitter van het Hum. Verbond. Uit die artikelenreeks blijkt nl. duidelijk welke grote plaats de mens in het humanisme inneemt en, voor mijn onderwerp juist van zo groot belang, welke aandacht wordt besteed aan het goed functioneren van de mens in het huwelijk, het gezin en het seksuele leven. Duidelijk wordt gesteld dat het huwelijk een in beginsel duurzame liefdesgemeenschap is en dat het falen in huwelijk en gezin de ontplooiing tot zo volledig mogelijk menszijn ernstig in de weg staat.

Waar het wezenlijk menszijn zo in het geding is, ligt het voor de hand dat ook van humanistische zijde grote behoefte werd gevoeld in de steeds frequenter optredende moeilijkheden op het door mij zojuist omschreven gebied, een eigen bijdrage tot oplossing en verlichting te leveren. Tezamen met de Nederlandse Vereniging voor Maatschappelijk Werk „Humanitas” werden dan ook in de

loop der jaren door het Humanistisch Verbond bureaus voor levens- en gezinsmoeilijkheden opgericht in Amsterdam, Utrecht, Haarlem, Leiden, Eindhoven en Hilversum, waarvan nu helaas het bureau te Haarlem niet functioneert, wegens het niet beschikbaar zijn van voldoende bekwame krachten. Daar staat echter tegenover dat de oprichting van een humanistisch bureau te Arnhem in een zeer vergevorderd stadium is en ook in enkele andere grote plaatsen in ons land de eerste stappen welke tot oprichting kunnen leiden, zijn gezet.

De functionerende bureaus verheugen zich in een steeds toenemende belangstelling die zij nauwelijks aankunnen. Er blijkt dus een grote behoefte aan onze bureaus te bestaan. En er is dus alle reden het oprichten van bureaus op humanistische grondslag te blijven bevorderen. Zonder iets af te willen doen aan de belangrijke bijdrage van de wetenschap voor de oplossing van levens- en gezinsmoeilijkheden, meen ik dat ook de benadering vanuit een diepgefundeerde humanistische levensovertuiging van het allergrootste belang is.

Ten aanzien van de humanistische opvatting nog het volgende. Dr. van Praag stelt in zijn zesde artikel van de zojuist genoemde reeks: „Er zijn drie soorten houdingen tegenover de seksualiteit die voortdurend dooreen lopen, t.w. wat men openlijk als juist erkent, wat men innerlijk geoorloofd acht en wat men feitelijk doet.”

Die stelling geldt niet alleen voor seksuele problemen, maar evenzo voor andere gezins- of levensproblemen.

In datzelfde artikel zegt de schrijver: „Kenmerkend voor de humanistische opvatting is de afkeer van het schema, het weigeren hardnekkig vast te houden aan traditionele vormen. Het is echter geenszins typisch humanistisch af te breken uit puur oppositionele behoefte. Historisch staat het humanisme steeds tussen conventie en vergruizeling. Het doet een beroep op de vormgevende kracht van de mens om echte menselijke waarde te verwezenlijken met gebruikmaking van kritische vermogens en nieuwe inzichten.”

Het is die principiële openheid voor de zich steeds veranderende werkelijkheid, die o.a. de grote kracht is voor een adequate aanpak van de moeilijkheden die onze bureaus worden voorgelegd. Het is onze overtuiging dus, welke ons dwingt dit werk te doen.

Het gaat immers om diep in het mensenleven grijpende aangelegenheden.

Het gaat om de mens in zijn verhouding tot de medemens. Een wezenlijke zaak van het humanisme, een wezenlijke taak voor de humanist.

Wij weten dat velen de weg naar onze bureaus zijn gegaan, we weten ook dat wij kunnen rekenen op het vertrouwen van nog meerderen. Dat vertrouwen willen wij niet beschamen. Daarom willen wij ons werk nog verder uitbouwen. Ons werk van mens tot mens.

J. PASMAN

lezingen voor de radio

zo. 16 febr. VARA 9.45 uur: J. P. van Praag: nog niet bekend.

zo. 23 febr. VARA 9.45 uur: A. Treurniet: „Mag ik zo vrij zijn?”

zo. 1 mrt. VARA 9.45 uur: P. N. Kruyswijk: „Vader nam altijd het lekkerste...”

Er zijn veel mensen, die, opgevoed in een levenspatroon, dat voorbestemd was het hunne te worden, op later leeftijd losbreken uit het hun knellend verband en hun verleden de rug toekeren. Meestal verwekt dit proces spanningen, dikwijls wrok tegen degenen, die hen op dit verkeerde spoor hadden gezet of tegen het instituut, dat daarvoor aansprakelijk gesteld wordt. Menig buitenkerkelijke weet daarvan mee te spreken. Slechts nu en dan komt het voor, dat zulk een levenswending, tot in de uiterste consequenties aanvaard, zonder dergelijke storende emoties of gevoelens van ressentiment verloopt. Zo'n „zeldzaam voorbeeld van zelfbevrijding”¹⁾ gaf Krishnamurti.

Zijn opvoeders, Annie Besant en Leadbeater, die hem ontdekt en zich zijn lot aangetrokken hadden, zagen in hem iemand van grote mogelijkheden. Daarin tastten zij niet mis, al kwam alles anders dan zij verwachtten. Zij hadden zich voorgesteld, dat hij opgroeien zou tot een geestelijk leraar van wereldbetekenis. Een hechte organisatie, met vertakkingen in vele landen, stond klaar om hem doeltreffend optreden mogelijk te maken. De middelen daartoe waren aanwezig. Veel toegewijde werkers boden hun hulp aan. Men had zich voorbereid, meende te weten wat er gebeuren ging.

Krishnamurti heeft een streep door dit alles gehaald. Hij is zijn eigen weg gegaan. De aangeboden hulpmiddelen heeft hij vermaad en de mensen, die zijn leerlingen wilden zijn, gezegd, dat hij geen volgelingen wenste.

Dit heeft zich nu bijna veertig jaar geleden afgespeeld.

En daarna? Mensen heeft hij bezocht, die naar hem luisteren wilden. Gesproken heeft hij voor en met hen. Geschreven heeft hij weinig. Wat onder zijn naam gedrukt is, zijn verslagen van wat hij in de loop der jaren heeft gezegd. De inhoud van de vele gesprekken („talks”) kort samenvatten is ondoenlijk. Wie dat probeert zet al gauw het negatieve voorop en wekt dus een verkeerde indruk. Zijn woorden geven daar aanleiding toe. Hij waarschuwt telkens tegen leven volgens een vast patroon, dat voor het juiste gehouden wordt; tegen steun en troost zoeken in een geloof, aanleunen tegen anderen, het vasthouden aan een traditie. Wie echter zulk een uitspraak verstaat als een stelling, waar bepaalde argumenten voor, andere tegen pleiten, gaat aan zijn bedoeling voorbij. Hij zegt zelf, dat zijn toespraken geen nut afwerpen, als zij aanleiding zijn tot argumenteren, de ene mening tegenover de ander plaatsen. Hij heeft nl. niet de ene leer verworpen om er een andere voor in de plaats te stellen. Hij gelooft niet, dat een leer, welke ook, mensen helpen kan zichzelf te vinden en te zijn.

Wie dit laatste het hoogst stelt, streeft naar onbevangenheid tegenover al wat hem overkomt, naar bereidheid in open verbinding te treden met ieder, wiens levensweg de zijne kruist. Hij is er voortdurend op uit te luisteren naar wat het leven hem te zeggen

ZELFBEVRIJDING

heeft. Zo, ongehinderd door vooropstellingen, ziet hij de dingen niet meer door een gekleurde bril.

Telkens moeten hinderpalen op deze weg verwijderd worden. Vandaar de herhaalde waarschuwingen, die de schijn hebben van ethische voorschriften of van cultuurkritiek, maar dat niet zijn. Het gaat Krishnamurti om een wijze van leven, waarvoor hij richtlijnen geeft. Wat hij voor anderen doet geldt tot op zekere hoogte op wat de dokter voor zijn patiënten doet. Die zegt hun, hoe zij moeten leven om hun doel, gezond te worden, te bereiken. Alleen, op een essentieel punt gaat de vergelijking mank. De arts heeft gezag over zijn patiënt, ontleent dat aan zijn kennis en ervaring. Krishnamurti weet, dat, zou hij in de ogen van een ander gezaghebbend zijn, de kans om die mens te helpen verkeken is. Hij wil immers het uitzicht openen op de weg, die tot zelfbevrijding leidt. Die is voor ieder mens een andere en hij zal die tenslotte zelf moeten gaan.

Er komen nog steeds veel mensen naar hem toe, hoewel hij het hen niet gemakkelijk maakt. Om een beeld te geven van wat er dan gebeurt ontleen ik iets aan het verslag van de toespraken met gedachtenwisseling gehouden te Saanen in 1962.²⁾

De onderwerpen waren Vrees, Smart, Liefde en Dood. Maar is er meer aan de orde geweest. De vrije gedachtenwisselingen brengen dat mee. Bovendien is een verduidelijking van de bedoeling dezer bijeenkomsten niet overbodig, een bedoeling, die eerst tot haar recht komt, als de aanwezigen kunnen luisteren in de zin, die Krishnamurti aan het woord geeft.

Luisteren, open staan voor wat er gezegd wordt met de bedoeling dit mee te beleven. En nu weer negatief: „U kunt niet luisteren, indien gij bezig bent wat U hoort te vergelijken met wat U al weet” ook niet „als U het gehoorde veroordeelt, omdat U meent, dat het anders behoorde te zijn”. Dan is de mens eigenlijk met zichzelf bezig en is er geen sprake van werkelijke communicatie. Dit „luisteren is uiterst moeilijk, het is immers onze aard hetgeen wij horen te aanvaarden of af te wijzen”. Zulk onbevangen luisteren voert op den duur tot helderder zien, wat er zich in het eigen innerlijk afspeelt. En juist dit laatste is het waartoe deze merkwaardige spreker de luisterende bewegten wil. Zo kan hij vragen: „Observeert gij uw geest en wordt gij al zijn verborgen duistere schuilhoeken, zijn onbetreden ruimte gewaar?” om er dan aan toe voegen: „Dan kunnen gij en ik tesamen het punt, waarover ik ga spreken, uitwerken” m.a.w. dan is er de communicatie, die hij al sprekende zoekt.

Kan het enkele lezen en dus in zich opnemen van de verslagen iemand inderdaad nader tot zichzelf brengen? Ik meen, dat dit mogelijk is, mits ze gelezen en verwerkt worden in de geest, die ik getracht heb hier op te roepen, de geest, die Krishnamurti typeert en hem tot een belangwekkende figuur maakt.

D. H. PRINS

¹⁾ Deze woorden zijn van Bart de Ligt (Bevrijding, febr. 1935).

²⁾ Verkrijgbaar bij Krishnamurti Writings, Mauvestraat 53, Den Haag.